

ไต่ถามกาสาวพัสตร์

โดย

พระมหาอำนาจ รัตนโน ป.ธ. ๘

.....

การบวช หมายถึง การงดจากความพันพัวกับการครองเรือน ตลอดไปจนถึงการเว้นจากความประพฤติกิเลสอันเป็นบาปอกุศล เป็นการหลีกเลี่ยงออกไปหาที่สงบไกลจากบ้านเรือนไปอาศัยอยู่ตามป่าตามเขา ทำที่พำนักพักอาศัยพอประทังชีวิตอยู่ได้ เช่น กระบ่อม กางกรดอยู่ตามร่มไม้ ซายป่า ตามเรือนว่างๆ ไม่ห่างไกลจากหมู่บ้านจนเกินไป พอบิณฑบาตได้ไม่เหนื่อยมากนัก เพื่อทำความสงบระงับชั่วครวหรือตลอดไป ถือกันว่าเป็นการประกอบบุญกุศลอย่างสูงที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้

คำว่า **บวช** มีความหมาย คือ

บ บ่ม-ฝึก-หัดจิตใจ ให้สูงขึ้นจากภพภูมิชั้นต่ำ ให้เป็นภพภูมิที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ เช่นจากมนุษย์ ให้เป็นเทวดา เป็นพรหมไปตามลำดับ จนถึงพระนิพพาน

ว เว้นการทำบาป ทางกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริตทั้งปวง อันเป็นเหตุให้เกิดมาได้รับทุกข์ทรมาน

ช ชดใช้ เป็นการได้ทดแทนบุญคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิด หวังเข้ามาศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วนำความเข้าใจที่ได้ไปบอกแก่ท่าน ถ้าทำให้ท่านทั้งสองได้บรรลุนิพพาน ซึ่งถือว่าเป็นการทดแทนบุญคุณจนหมดสิ้น

มีหลักฐานแสดงไว้ว่า เมื่อชาวอริยกะ (ชนผิวขาว) เข้าไปในประเทศอินเดีย เริ่มแรกนับถือ“เทพเจ้า” แล้วเปลี่ยนมานับถือพระพรหม บูชาเช่นสรวงและอ้อนวอนเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา ต่อมาเกิดความคิดขึ้นว่า ชีวิตนี้ย่อมสืบเนื่องมาจากกรรมเก่าชับบ้อนขึ้นไปจนกำหนดไม่ได้ แต่ข้อสำคัญที่สุดเมื่อเกิดมามีความสุขและความทุกข์เจือกันไป ส่วนที่เป็นความสุขก็สบายใจ ส่วนที่เป็นความทุกข์ก็ไม่สบายใจ ไม่อยากได้พบได้เจอ จึงคิดหาหนทางดับทุกข์ จึงพยายามทำการที่เห็นว่าเป็นตบะต่างๆ กัน การบวชในครั้งโบราณจึงเป็นลักษณะบำเพ็ญตบะอย่างยิ่งยวดเลยทีเดียว

มีเรื่องเล่าว่า กษัตริย์และพราหมณ์ ได้ออกบวชเป็นฤๅษีกันมากมาย เช่น ชาติที่พระพุทธองค์เสวยชาติเป็นพระมหาชนก เป็นพระเตมีย์ และเป็นพระเวสสันดรเป็นต้น แม้ในพุทธประวัติตอนก่อนตรัสรู้ก็มีนักบวชอยู่หลายท่านด้วยกัน คือ อาฬารดาบส อุทกดาบส ฤๅษีปัญจวัคคีย์ ชฎิล ๓ พี่น้อง ศิษย์ของสัจจชัยปริพาชกมีพระอุปติสสะและพระโกลิตะเป็นหัวหน้า ส่วนผู้ที่รักษาศีล ๘ และผู้ที่รักษาศีล ๕ เป็นปกติ ก็จัดเข้าในการบวชด้วยเหมือน แต่ยิ่งหย่อนกว่ากันตามขั้น มีพระพุทธภาษิตรับรองว่า สัปบุริสบัญญัติ (ธรรมที่สัตบุรุษบัญญัติไว้) มี ๓ ข้อ คือ ทาน การให้ ปุพฺพชฺชา การบวช และ มาตาปีตุฏฺฐญฺจํ การบำรุงมารดาบิดา แสดงว่า การบวชนี้พวกสัตบุรุษและบัณฑิตได้บัญญัติไว้ก่อนแล้ว พระพุทธองค์เป็นทรงนำมาแสดงให้เห็นประจักษ์ยิ่งขึ้น

เจ้าชายสิทธัตถะโพธิสัตว์ เมื่อครั้งทรงครองเรือนอยู่ แม้จะสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินสฤงคาร คนรับใช้ ที่อยู่ที่อาศัย ยศฐาบรรดาศักดิ์มากมายขนาดไหนก็ตาม ก็ยังนึกถึงความแก่ ความเจ็บ ความตาย ว่ามีประจำตัวพระองค์และคนอื่นๆ ไม่มีใครล่วงพ้นไปได้เลย ได้แต่สลดสังเวชใจ เลยคิดจะหาเครื่องดับทุกข์ จึงทรงออกผนวช ครั้นตรัสรู้แล้วจึงทรงมีพระมหากุณมาแก้มหาชนเป็นอันมาก ดำริจะแสดงธรรมสั่งสอน แต่ทรงเห็นว่าธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้นั้นละเอียดลึกซึ้งยิ่งนัก ยากที่ผู้ยังยินดีติดอยู่ในกามจะรู้ตามได้ ที่แรกทรงท้อพระหฤทัยที่จะแสดงธรรมสั่งสอน แต่เพราะอาศัยพระมหากุณมาและทรงพิจารณาเห็นว่า ผู้มีปัญญาและมีกิเลสน้อยสามารถฟังและตรัสรู้ตามได้ยังมีอยู่ จึงทรงตั้งจิตที่จะแสดงธรรมสั่งสอนสืบไป

คราวแรกพระพุทธองค์พิจารณาหาผู้ฟังที่พอจะตรัสรู้ตามได้เร็วก่อน จึงเสด็จไปสอนฤษีปัญจวัคคีย์ และชฎิล ๓ พี่น้องพร้อมทั้งบริวารเป็นต้น และทรงสั่งสอนนักษัตริย์ พราหมณ์ อำมาตย์ เศรษฐี คฤหบดี เพราะคนพวกนี้เคยศึกษาเล่าเรียนมีความรู้ความสามารถสูงมาก บางคนเป็นผู้เปื้อนหายในทางโลกมาแล้ว สามารถฟังแล้วเข้าใจได้ง่าย เมื่อผู้ฟังเกิดศรัทธาเลื่อมใสทูลขอบวช พระพุทธองค์ทรงรับว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด” เพียงเท่านั้น ผู้นั้นได้ชื่อว่าบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา การบวชเช่นนี้ เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา

เมื่อมีภิกษุในพระพุทธศาสนาขึ้นแล้ว จึงทรงส่งภิกษุทั้งหลายให้ไปประกาศพระศาสนาในที่ต่างๆ เมื่อมีผู้เชื่อและเลื่อมใสปรารถนาจะบวช พระสาวกต้องนำมาเฝ้าทูลขอให้พระพุทธองค์ประทานอุปสมบท ทั้งภิกษุผู้อาจารย์ทั้งกุลบุตรผู้อยากบวชต้องลำบากในการเดินทางเป็นต้น พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุนั้นๆ ให้บวชกุลบุตรได้เอง ด้วยให้โกนผมและหนวดก่อน แล้วให้นุ่งห่มผ้าคลุมน้ำฝน (กาสาพัสต์) ให้นั่งกระโหียงประคองอัญชลีและกราบพระภิกษุ สอนให้พูดตามโดยวิธีการเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยว่า “พุทธัง สรณัง คัจฉามิ ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ สังฆัง สรณัง คัจฉามิ” ถึง ๓ ครั้ง เพียงเท่านั้น ผู้นั้นก็เรียกได้ว่าเป็นภิกษุในทางพระพุทธศาสนา การบวชเช่นนี้เรียกว่า ติสรณคมนอุปสัมปทา (อุปสมบทด้วยถึงสรณะ ๓)

ต่อมา เมื่อมีภิกษุในพระพุทธศาสนามากขึ้นและศาสนาดั้งมั่นดีแล้ว พระพุทธองค์จึงทรงมอบการอุปสมบทให้เป็นกิจของสงฆ์ คือหมู่พระสาวกที่ประชุมกันในมัชฌิมประเทศตั้งแต่ ๑๐ รูปขึ้นไป ในปัจจุบันประเทศตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป จัดการให้กุลบุตรอุปสมบทได้ โดยมีภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้นำเข้าหมู่ มีภิกษุอีกรูปหนึ่งสวดประกาศบอกความที่กุลบุตรนั้นขออุปสมบท เรียกว่า พระกรรมวาจาจารย์ และพระอุปัชฌายาเป็นผู้รับนำเข้าหมู่ ประกาศคราวแรก เรียกว่า ญัตติ (คำประกาศให้สงฆ์) ครั้นแล้วสวดประกาศอีก ๓ ครั้ง เรียกว่า อนุสสาวนาที่ ๑-๒-๓ เมื่อพระสงฆ์ที่ประชุมกันในโรงพระอุโบสถนั้นไม่คัดค้าน เป็นอันสำเร็จการบวชเป็นภิกษุในทางพระพุทธศาสนา การบวชด้วยวิธีนี้ เรียกว่า ญัตติตัจจุตถกรรมอุปสัมปทา (อุปสมบทด้วยกรรมมีญัตติเป็นที่ ๔) เมื่อทรงอนุญาตให้อุปสมบทด้วยญัตติตัจจุตถกรรมแล้วทรงให้เลิกอุปสมบทด้วย ติสรณคมนอุปสัมปทาดังแต่นั้นเป็นต้นมา

ครั้งแรก พระพุทธองค์ไม่ทรงกำหนดอายุผู้อุปสมบท จึงมีผู้ที่อายุน้อยยังเป็นเด็ก เข้ามาบวชเป็นภิกษุแล้ว ประพฤติเพียงเด็ก ไม่สามารถปฏิบัติวินัยให้เคร่งครัดได้ พระพุทธองค์จึงทรงตั้งกำหนดอายุผู้จะ

อุปสมบทว่า ต้องมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์จึงจะบวชได้ และทรงอนุญาตให้เด็กชายที่มีอายุพอสมควร แต่ยังไม่ถึง ๒๐ ปีบริบูรณ์ บวชเป็นสามเณรได้ด้วยถึงสรณะ ๓ การบวชเป็นสามเณร เรียกว่า บรรพชา บวชเป็นภิกษุ เรียกว่า อุปสมบท เมื่อมีสตรีปรารถนาจะบวช และมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ทรงอนุญาตให้บวชเป็น ภิกษุณี ถ้ามีอายุยังไม่ครบ ทรงอนุญาตให้บวชเป็น ลิกขมานาและสามเณรีตามลำดับ

สังคมาแห่งสังฆะเริ่มต้นโดยการรวมกันของครูกับศิษย์ ความสัมพันธ์นี้เป็นไปอย่างใกล้ชิดตลอดระยะเวลา ๕ ปีแรกแห่งการบวช ศิษย์ต้องถือนิสสัยจากพระอุปัชฌาย์หรือพระอาจารย์ ทรงกำหนดให้ผู้ที่เข้ามาบวชต้องมีผู้อบรมสั่งสอนเรียกว่า อุปัชฌาย์ หน้าที่ของอุปัชฌาย์เรียกว่า สัททวิहारิกวัตร ส่วนศิษย์เรียกว่า สัททวิहारิก มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่ออุปัชฌาย์เรียกว่า อุปัชฌาย์วัตร ทรงกำหนดหน้าที่ของอาจารย์ซึ่งต้องปฏิบัติต่อศิษย์ เรียกว่า อันตเวทสิกวัตร และทรงกำหนดหน้าที่อันศิษย์ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์ เรียกว่า อัจฉริยวัตร นอกจากนี้ หน้าที่ระหว่างครูกับศิษย์นี้ ถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์อยู่ในฐานะเหมือนบิดากับบุตร ดังพระพุทธดำรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จักเข้าไปตั้งจิตสนทนในสัททวิहारิกฉนบุตร สัททวิहारิกจักเข้าไปตั้งจิตสนทนในอุปัชฌาย์ฉนบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้ อุปัชฌาย์และสัททวิहारิกจักมีความเคารพยำเกรงประพฤติกลมเกลียวกัน จักถึงความเจริญของงามไปบุลย์ ในธรรมวินัยนี้”

คราวแรก พระพุทธองค์ยังไม่ทรงบัญญัติพระวินัยที่เป็นข้อบังคับ เป็นแต่ทรงแสดงธรรมแนะนำให้ปฏิบัติตามเท่านั้น ผู้บวชจึงบวชด้วยศรัทธาจริง ๆ เมื่อบวชแล้วได้ตั้งใจปฏิบัติตามคำสั่งสอนและตามจรรยาที่พระพุทธองค์และพระสาวกปฏิบัติอยู่ ต่อมาเมื่อผู้บวชกันมากขึ้นมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ด้วยศีลาธรรมและปฏิบัติธรรมะตามความสามารถ ให้เป็นบรรพชิตที่ดีเสมอกันกับบรรพชิตที่มาอยู่ด้วยกัน ตามพุทธภาษิตที่ว่า “สมโณ อสุลฺลํ สุลฺลสมโณ สมณะ พิงฺเป็นสมณะที่ตี”

การปฏิบัติธรรมแยกออกเป็น ๒ คือ ตั้งจิตมั่นโดยกำหนดรู้อยู่ในอารมณ์อันเดียว ไม่ฟุ้งซ่านไปในอารมณ์ต่างๆ เรียกว่า สมถะ และการพิจารณาให้รู้เห็นตามเป็นจริงในปัจจุบัน เรียกว่า วิปัสสนา พระพุทธศาสนาแสดงว่า บุคคลถึงจะได้ประสพผลดีมีอำนาจวาสนาบารมีมากจนเป็นพระเจ้าจักรพรรดิก็ไม่พ้นจากความแก่ ความเจ็บ ความตายไปได้ จะต่างกันเพียงช้าหรือเร็วเท่านั้น ไม่มีพิเศษกว่ากันเลย ความแก่ความเจ็บ ความตาย เป็นทุกข์ที่ไม่มีใครชอบ แต่ที่แก่-เจ็บ-ตายมี เพราะความเกิดเป็นต้นเหตุ และความเกิดนั้นก็เพราะเหตุต่อขึ้นไปอีกคือ ตัณหา ความอยากไม่มีที่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นพระพุทธองค์และพระอริยสาวกจึงทำให้แจ้งพระนิพพาน คือปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ กำจัดตัณหาเสีย เมื่อไม่มีตัณหาจึงไม่มีเหตุให้เกิด เมื่อไม่มีเกิดจึงไม่มีไม่แก่ ไม่มีเจ็บ ไม่มีตาย เป็นอันพ้นทุกข์โดยประการทั้งปวง

ผู้นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาเห็นประจักษ์แล้ว แม้ยังยินดีติดอยู่ในโลก เห็นว่าตนไม่สามารถจะปฏิบัติเพื่อตัดตัณหาในชาตินี้ได้ แต่ปรารถนาจะให้ตนเป็นอุปัชฌาย์เป็นพลว่ปัจฉัยเพื่อให้สิ้นภพสิ้นชาติในกาลต่อไป จึงตั้งใจบวชชั่วคราวบ้าง ยึดยาวต่อไปบ้าง และเห็นว่าบวชเป็นบุญที่ให้ผลเป็นสุขในภพต่อไปบ้าง เห็นความที่ต้องเป็นกังวลกับกิจการต่างๆ ของผู้ครองเรือนเป็นความทุกข์ยากลำบากบ้าง จึง

บวชก็มี ผู้บวชเหล่านี้ เมื่อบวชแล้วได้มุ่งศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่ล่องลอยเมิดด้วยไม่มีความ
 ละอายแก่ใจ เมื่อเห็นว่าตนหมดอุตสาหะในการที่จะบวชจึงลาสิกขาออกไปเพื่อเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นต้น

การศึกษาในพระพุทธศาสนาดั้งเดิมแบ่งเป็น ๒ คือ คันถธุระ การศึกษาพระไตรปิฎก ด้วยการทรง
 จำ บอก กล่าวสอน และวิปัสสนาธุระ การฝึกหัดขัดเกลาจิตใจโดยพิจารณานามรูป ให้เห็นแจ้งตามความเป็น
 จริง เพื่อกำจัดอุปาทานยึดมั่นว่าเป็นตัวเป็นตนของเรา แต่ส่วนที่เป็นหลักสูตรจริงๆ เน้นอยู่ ๓ เรื่อง คือ
 สीलสิกขา ศึกษาเรื่องศีล สมานสิกขา ศึกษาเรื่องสมาธิ และปัญญาสิกขา ศึกษาเรื่องปัญญา

พระพุทธเจ้าขณะยังทรงพระเยาว์ ทรงได้รับการศึกษาเหมือนสามัญชน แต่ทรงมีพระปรีชาสามารถ
 พิเศษเหนือผู้อื่นจึงศึกษาศิลปศาสตร์ครบ ๑๘ สาขา และมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ เมื่อเสด็จออก
 มหาภิเนษกรรมทรงเริ่มการศึกษากับอาจารย์อาฬารดาบสและอุทกดาบส ได้รับความรู้ในระดับหนึ่ง แต่
 ยังไม่เป็นทางพ้นทุกข์ได้ จึงออกไปแสวงหาสัจธรรมด้วยพระองค์เอง ทรงใช้วิธีการลองผิดลองถูกอยู่เป็น
 เวลานานถึง ๖ ปี ในที่สุดทรงบรรลุวัตถุประสงค์ตามความปรารถนา นับจากนั้นมาจึงทรงออกประกาศพระ
 ศาสนา ทรงวางรากฐานการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยใช้เวลาถึง ๔๕ ปี เมื่อทรงพิจารณาเห็นว่ามั่นคงดี
 แล้ว จึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน การที่พระพุทธองค์ทรงเชื่อมั่นว่าพระพุทธศาสนามั่นคงดีแล้ว เพราะทรง
 เห็นว่า สิ่งที่เป็นแก่นเพื่อการดำรงพระศาสนาได้รับการจัดสรรไว้อย่างเป็นระบบแล้วนั่นเอง

การศึกษาเล่าเรียนธรรมะ คือเรียนแบบทรงจำ พิจารณาเนื้อความของธรรมที่ทรงจำนั้น ให้เข้าใจ
 ความหมาย พิจารณาธรรมนั้นๆ สอบสวนดูภายในตนให้รู้ว่าตัวมีธรรมนั้นๆ อยู่หรือไม่ นี่เป็นปริยัติ, คำสั่ง
 สอนที่จะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พระพุทธพจน์ คือพระไตรปิฎก แล้วจึงปฏิบัติธรรมที่พิจารณาเห็นว่าควร
 ปฏิบัติตามสมควร นี้เรียกปฏิบัติ คือการปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง ปฏิบัติท่าซึ่งจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ อริยมรรค
 มีองค์ ๘ และเมื่อได้ปฏิบัติจนประสบผลอันเกิดสืบมาแต่การปฏิบัติ นี้เรียกปฏิบัติ คือรู้เห็นตามเป็นจริง
 วิบากที่จะพึงบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน บรรดาธรรม ๓ ประการนี้ ปริยัติสัทธรรมถือ
 เป็นแก่นพื้นฐานที่จะดำรงพระศาสนา เป็นเกณฑ์กำหนดว่าพระพุทธศาสนายังมั่นคงดีหรือไม่ มีพระพุทธ
 พจน์รับรองว่า “วินโย นาม พุทธสาสนสฺส อายุ วินเย จูเต สาสนํ จูติ นาม โหติ ชื่อว่าวินัยเป็นอายุของ
 พุทธศาสนา เมื่อวินัยยังดำรงอยู่ พระพุทธศาสนาชื่อว่ายั่งยืนมั่นคงอยู่”

ข้อปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเรียกว่า สิกขา แปลว่า การศึกษา ฉะนั้น ชีวิตความเป็นอยู่ของ
 พระภิกษุสามเณรจึงขึ้นอยู่กับการศึกษามาแต่ครั้งพุทธกาล เมื่อพระบวชเข้ามาแล้ว พระอุปัชฌาย์บอก
 ว่า “สีลํ สมุมทกฺขาตํ สมานิ สมุมทกฺขาโต ปญฺญา สมุมทกฺขาทา” สรุปให้ทราบว่าเป็นใจศึกษา
 ตามสิกขา ๓ ประการนี้ คือ “สกุจฺจํ อธิสีลสิกฺขา สิกฺขิตพฺพา อธิจิตตสิกฺขา สิกฺขิตพฺพา อธิปญฺญาสิกฺขา
 สิกฺขิตพฺพา” ดังนั้นวัดจึงเป็นศูนย์รวมการศึกษา เป็นการศึกษามวลชนอย่างแท้จริง เพราะเปิดโอกาสให้คน
 ทุกระดับชั้นทุกเพศทุกวัย

ด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากพระพุทธดำรัสในคราวส่งพระอรหันต์ ๖๐ รูป ไป
 ประกาศศาสนาว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้

พวกเธอพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์เป็นอันมากเถิด” จากพระพุทธดำรัสนี้ ทำให้วิถีชีวิตของพระสงฆ์ต้องเที่ยวจาริกไปเพื่อสั่งสอนประชาชนตลอดเวลา ก่อนที่จะมีการสร้างวัดเป็นที่อยู่อาศัย พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่สั่งสอนอาศัยอยู่ตามโคนไม้บ้าง กลางแจ้งบ้าง เมื่อมีการสร้างวัดถวายเป็นที่พักแก่พระสงฆ์อย่างแพร่หลาย การศึกษาพระพุทธศาสนายังเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นตามลำดับ

วัตถุประสงค์การศึกษาพระพุทธศาสนา คือ เพื่อให้ผู้ศึกษาบรรลุนิพพาน ภาวะบริสุทธิ์แห่งจิตซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุด ประเด็นนี้เห็นได้จากการแบ่งบุคคลผู้เข้ามาสู่พระพุทธศาสนาเป็น ๒ กลุ่ม คือ ผู้มีภารกิจยังต้องศึกษาเรียกว่า เสาะ และผู้สำเร็จการศึกษาแล้วเรียกว่า อเสาะ เป็นพระอริยบุคคลมีภูมิธรรมสูงส่ง เสาะบุคคลมีถึง ๗ ระดับ ระดับสูงสุดกำจัดกิเลสได้ ๕ ส่วน คือ สักกายทิฏฐิ (ความเห็นผิดว่าเป็นตัวของตน) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) สีลัพพตปรามาส (ความถือมั่นศีลพรตแบบผิดๆ) กามราคะ (ความกำหนัดยินดีในกามคุณทั้งกิเลสกามและวัตถุกาม) และปฏิฆะ (ความหงุดหงิดขัดเคือง) ส่วนพระอเสาะบุคคลกำจัดกิเลสได้ทั้งหมด โดยกำจัดเพิ่มได้อีก ๕ ส่วน คือ รูปราคะ (ความยินดีติดใจในรูปमान) อรูปราคะ (ความยินดีติดใจในอรูปमान) มานะ (สำคัญตนว่าดีกว่า เลวกว่า หรือเสมอเขา) อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน) และอวิชชา (ความไม่รู้เห็นตามความเป็นจริง)

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาฝ่ายคันถธุระหรือวิปัสสนาธุระ มีจุดประสงค์สูงสุดเพียงหนึ่งเดียวคือ บรรลุนิพพาน ภาวะบริสุทธิ์แห่งจิต ประเด็นที่น่าพิจารณา คือ การศึกษาพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อเขียนตำรา แต่เน้นความทรงจำ ถ่ายทอดกันปากต่อปาก เรียกว่า มุขปาฐะ ในวัดหนึ่งจะต้องมีภิกษุอย่างน้อยหนึ่งรูปทรงจำพระปาติโมกข์ได้ รูปแบบการเรียนการสอน เน้นการโต้ว่าที่และอภิปราย โดยเฉพาะเมื่อสอนคนที่นับถือลัทธิอื่นอยู่ก่อนแล้ว มีอาจารย์ประจำคืออุปัชฌาย์และอาจารย์และอาจารย์พิเศษซึ่งหมายถึงผู้เชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะเรื่อง เช่น พระอุบาลีเชี่ยวชาญในพระวินัย พระอานนท์เชี่ยวชาญในพระสูตร พระสารีบุตรเชี่ยวชาญในเรื่องพระอภิธรรม พระโมคคัลลานะเชี่ยวชาญในเรื่องอิทธิฤทธิ์ พระอนุรุทธะเชี่ยวชาญในเรื่องเข้าฌาน เป็นต้น ท่านเหล่านี้ จะบรรยายพิเศษในบางโอกาสเท่านั้น

ปรัชญาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้สตรีถูกกำหนดบทบาทให้อยู่ในฐานะเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์มากกว่าที่จะเข้ามาเป็นนักบวช วิถีชีวิตของสมณะต้องจาริกไปในโลกกว้าง ต้องอดทนต่อความลำบาก ต้องต่อสู้กับสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ข้อนี้น่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบวชให้สตรีในยุคแรก เหตุผลข้อต่อมาน่าจะเป็นเพราะพระพุทธองค์ไม่ประสงค์จะให้ภิกษุใกล้ชิดกับสตรีมากเกินไป ภิกษุสงฆ์กับภิกษุณีสงฆ์ แม้โดยหลักการแล้วจะพำนักอยู่แยกกันเป็นสัดส่วน แต่มีกิจกรรมหลายอย่างที่ติดต่อสัมพันธ์กัน มีบทบัญญัติแห่งพระวินัยหลายข้อที่สะท้อนพุทธประสงค์นี้ เช่น ภิกษุพูดเกี่ยว

หญิงต้องอาบัติสังฆาทิเสส ภิกษุจับต้องกายหญิงต้องอาบัติสังฆาทิเสส ภิกษุนอนในที่มุ้งที่บังเดียวกับกับสตรีแม้คืนแรก ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เป็นต้น

พระพุทธเจ้าไม่ได้ให้เหตุผลในการตรัสห้ามพระนางมหาปชาบดีออกบวช พระองค์เพียงแต่ตรัสว่า “อย่าเลย โคตมี เธออย่าชอบใจการที่มาตุคาม (สตรี) ได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้เลย” เหตุผลที่พระพุทธองค์ไม่ให้สตรีบวชเป็นภิกษุณีโดยง่ายน่าจะเป็นเพราะเกรงจะมีผลต่อความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนา ทรงหวังจะให้พระภิกษุสืบทอดศาสนาไปได้ตลอด ๕,๐๐๐ ปี ดังมีพระดำรัสว่า “ดูกรอานนท์ ธรรมวินัยที่มีมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จะไม่ตั้งอยู่ได้นานเปรียบเสมือนตระกูลหนึ่งที่มีสตรีมากมีบุรุษน้อย จะถูกโจรปล้นทรัพย์ทำร้ายได้ง่าย” ถึงอย่างไรก็ตาม ในที่สุดพระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตให้สตรีเข้ามาบวชเป็นภิกษุณีได้ เพราะทรงเห็นด้วยกับคำกราบทูลถามของพระอานนท์โดยสรุปว่า “มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ก็สามารถกระทำให้แจ้งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผลหรืออรหัตตผลได้ สตรีจึงมีโอกาสได้รับการศึกษาพระพุทธศาสนาเหมือนกับบุรุษ มีผลทำให้ทั้งภิกษุ ภิกษุณีและคฤหัสถ์ทั่วไปและศาสนิกชนของศาสนาอื่นมีโอกาสได้รับการศึกษาจากพระสงฆ์เช่นเดียวกัน

ดังได้กล่าวมาทำให้เห็นว่า การบวชมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชีวิต เป็นการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ในชาติปัจจุบันเลยก็ว่าได้ เพราะการได้มาบวชทำให้มีโอกาสได้ศึกษาพระธรรมวินัยที่จะทำให้เปลี่ยนความคิดให้ถูกต้องได้ ทั้งยังเป็นโอกาสให้ได้ปฏิบัติข้อวัตรต่างๆ ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้อย่างเอาจริงเอาจัง อันเป็นเหตุให้ถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดในชีวิตได้โดยไม่ยากเลย